

1885-ben egy vidéki középiskola közvetlenül fordult kölcsönzési kérelmével a bécsi egyetem könyvtárához. Elutasították s ezért panaszt tett a minisztériumban. Trefort Ágost vallás- és közoktatásügyi miniszter ennek kapcsán felvilágosítást kért Szilágyitól a külföldi kölcsönzésről.

Szilágyi válaszában beszámolt az egyre növekvő forgalomról, dicsérte az osztrák könyvtárak előzékenységét és érthetőnek tartotta, hogy egy ismeretlen magyar középiskolának nem merik odaadni könyveiket. *»De már eddig is több esetben történt«* — írta —, *»hogy a hazai középiskolák hozzánk fordultak s mi a kért könyveket kivettük azoknak és átküldtük. S hogy ez a jövőre is így legyen, annak semmi sem áll útjában.«* Őva inti Trefortot egy elhamarkodott megtorló intézkedés kiadásától, mert az *»csak a mi tudósaink számára volna hátrányos s éppen azért nagyon kérem, hogy a magas minisztérium kegyeskedjék az illető középiskolát oda utasítani, hogy kérésével hozzánk forduljon«.*

Ezzel a felterjesztéssel az Egyetemi Könyvtár hivatalosan elvállalta országos viszonylatban a rendszeres könyvtárközi és külföldi kölcsönzés lebonyolítását. Ezt a feladatot csak évtizedekkel később, 1923-ban vette át tőle egy akkor létesített központi szerv, az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ. A központ forgalma azonban sokáig jóval szűkebb keretek közt mozgott, így például 1930-ban mindössze 58 könyvet hozott meg külföldről.

Szilágyi néhány évi igazgatói működés után elismert tekintély lett könyvészeti ügyekben. Ezt a tekintélyt mindig

a magyar könyvtárügy érdekében használta fel. Így például Trefort az ő tanácsára bízta meg Petrik Gézátt Szabó Károly művének folytatásával, Magyarország 1712—1860 közti könyvészetének összeállításával. Szilágyi tevékeny részt vett a munkában, átnézte és kijavította Petrik kéziratát, sürgette a minisztériumban a nyomás megkezdését és még olyan apróságokra is gondolt, hogy a szerző részére a vidéki könyvtárakba kedvezményes vasúti jegyet szerezzen.

Szilágyi Sándor több mint két évtizedig, 1899. január 12-én bekövetkezett haláláig állt az Egyetemi Könyvtár élén. Élete végéig fiatalos ügybuzgalommal párosította az öregkor tapasztaltságát és tudását. Ezért tudott eredményesen dolgozni a beszerzés tervszerűbbé tételén, a katalógushálózat kiépítésén, az egyetemi hallgatók jobb kiszolgálásán, tudóstársai kutatómunkájának megkönnyítésén, valamint a bürokratikus és professzori önzés okozta nehézségek elhárításán. Igazgatói működése példamutató nemcsak az akkor élő, hanem a szocializmust építő könyvtárosok számára is. Mert lehet-e méltóbb dicséretet mondani egy könyvtárosról, mint amit a róla szóló megemlékezésben írt Dézsi Lajos:

»Hivatali működésének legszebb sikerét abban találta, hogy igazgatóságának ideje alatt alig jelent meg nagyobb szabású tudományos dolgozat, melynek szerzője hálaosan ne ismerte volna el Szilágyi útbaigazításait s a források megszerzésére nézve pedig készséges közreműködését.«

Vértesy Miklós,

az Eötvös Lóránd T. Egyetem könyvtárának osztályvezetője

Berzsenyi Dániel és a „Nemes Somogyvármegye könyvtára”-nak kapcsolata

A közelmúltban a Kaposvári Állami Levéltárban előkerült a *Nemes Somogy vármegye Könyvtárának* kölcsönzési naplója, amelynek teljes címe: *»Az olvasó szobából könyveket kivívó uraknak Reversális Protocolluma.«* A kölcsönzési naplót 1832 január 1-től 1870 március 1-ig vezették. Benne különösen érdekesek Berzsenyi bejegyzései, aki a könyvtárnak rendes tagja és rendszeres olvasója volt. Irodalomtörténésképpen pedig Somogy korszorús költőjét azok közé az írók közé sorolják, akik keveset, illetve alig olvas-

tak. Kiindulva azokból a tényekből, hogy nincs könyvtára, Sopronban iskoláit sem fejezi be, közelben nem áll rendelkezésre múzeum és könyvtár, műveltebb, olvasottabb emberek között nem érzi jól magát és azért is, mert Kőlcseynek adott választát hosszú évekig fogalmazza, csiszolja. Vajon igaz-e az irodalomtörténészek állítása? Vizsgáljuk meg a Reversális Protocollum alapján.

A megyei rendek a kölcsönzési napló vezetését a mindenkori könyvtárörre bízta. Feladata volt a kikölcsönzött művek

naplóba-jegyzése, vagy jegyeztetése a kölcsönző által. Berzsényi Dániel esetében ez utóbbi történt. Ő maga írta be apró gyöngybetűivel a kikölcsönzött műveket, a kölcsönzés kezdetét, lejáratának határidejét és a kikölcsönzési díj összegét. Bizonyítja ezt névaláírásának egyazon volta.

A Reversalis Protocollumban Berzsényi bejegyzésével 1832 január 22-án találkozunk először. Első kölcsönzése, amelyet dokumentum alapján bizonyíthatunk, a német *Minerva* 1831. és a *Jahrbücher der Litteratur* 1831-es számai. (Irodalmi évkönyv, Bécs) Ha folytatólagosan figyelemmel kísérjük a kölcsönzési napló bejegyzéseit, akkor a következő adatokat kapjuk:

Február 11-én kölcsönözte ki a Trattner Mátyás által Pesten kiadott *Tudományos Gyűjtemény* számait. (Ez az első »polgárinak« mondható folyóiratunk, amely havonta jelent meg.)

A lap szerkesztői Fejér György, Thais Endre, Vörösmarty Mihály és Horváth István. Munkatársai közül megemlíthető Szemere, Bajza és Toldy. Ezzel egy időben kölcsönözte ki a *Jahrbücher der Litteratur* folytatólagos köteteit is. Április 6-án a *Magyar Minervát* (Felsőmagyarországi Minerva) és a *Tudományos Gyűjtemény* soron levő köteteit. Szeptember 4-ig ezek folytatólagos számait vette magához, ezenkívül az *Ausland* című folyóirat példányait. Október 18-án az Auróra legfrissebb számait kölcsönözte ki. (Az Auróráról tudni kell, hogy Kisfaludy Károly a szerkesztője, munkatársai Bajza, Vörösmarty, Dukai Takács Judit és Képlaky Vilma.)

Ebben az esztendőben utoljára nov. 24-én járt Kaposvárott és nyolc kötetet kölcsönzött ki a már említett folyóiratokból. 1833. jan. 26-án Az *Ökonomische Neuigkeiten* c. folyóiratból kölcsönöz. Ettől az időtől kezdve rendszeresen olvassa a *Land und Seereisen* számait is. Valószínűnek tartom, hogy az utóbbi két gazdasági folyóiratot forrásként használta az 1833. év végén megjelent »*Magyarországi mezei szorgalom némely akadályairól*« című tanulmányához. Február 4-én négy, április 25-én hat kötetet cserél, szept. 30-án tíz, nov. 1-én hat és nov. 20-án nyolc kötetet vesz magához a már említett folyóiratokból. Ekkor kölcsönzi ki a *Konversations Lexikont* is. 1834-ben és 1835-ben nyolc ízben járt Kaposvárott folyóiratkölcsönzés végett. Utoljára 1836. január 22-én — halála előtt 23 nappal — látogatta meg a Somogy megyei Könyvtárat. Halála után a nála maradt könyv-

tári könyveket családja sértetlenül visszaszállította.

A fent felsorolt műveket Berzsényi Dániel életének utolsó négy éve és két hónapja alatt kölcsönözte ki a megyei könyvtárból. Ha nem vesszük figyelembe családi gondjait, pereit, betegségét, és korának utazási nehézségeit, olvasottságának gazdagsága és sokrétűsége akkor is elismerésre méltó. Hogy érdeklődése kizárólag a folyóiratok felé fordult, arra lehet következtetni, hogy korának kultúrájával állandóan lépést akart tartani.

Olvasásának 1832 előtti lehetőségeit, módját tényekkel bizonyítani források hiányában egyelőre nem lehet. Csak logikusan feltételezhető, hogy aki élete utolsó éveiben a Somogy megyei könyvtár legszorgalmasabb olvasói közé tartozott, annak már azelőtt is betűbarátnak kellett lennie.

Hogy honnan és mit olvasott, nincs fel derítve. Gondolom, a kaposi könyvtár létrejötte után, annak mindjárt szorgalmas kölcsönzőjévé vált.

A magányos, zárkózott költőnek ezt az útját is kifürkészhetetlen titkok fedik. Vele kapcsolatban nem ez az egyetlen probléma, ami megoldásra vár.

Major Sándor